

ЦИТ: ua217-088

DOI: 10.21893/2415-7538.2017-06-3-088

УДК 811.161.2'42

Варенюк А. І.

**РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ
В ПОЛЕМІЧНОМУ ДИСКУРСІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО***Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Володимирська 60, 01033*

Vareniuk A. I.

**THE REALIZATION OF THE VALUE CATEGORY IN THE POLEMICAL
DISCOURSE OF AHATANHEL KRYMSKYI***Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Volodymyrska 60, 01033*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню реалізації категорії оцінки в науковому тексті акад. Агатангела Кримського. Виявлено роль оцінки при аналізі науковцем нового/старого знання, актуальності/неактуальності щодо сьогодення, вказано на засоби її реалізації. Більше того, саме таке вираження оцінки характеризує досліджувані тексти як такі, що здатні формувати полемічний дискурс.

Ключові слова: науковий текст, полемічний дискурс, категорія оцінки, А. Кримський.

Abstract. The article is devoted to the investigation of the value category in the scientific text of A. Krymskyi. Defined the role of value according to the analysis new/old knowledge, relevance/irrelevance in accordance with modernity, indicated the means of realization. Furthermore such expression of the value characterizes investigated texts as such that are able to model the polemical discourse.

Key words: the scientific text, polemical discourse, the value category, A. Krymskyi.

Вступ. Сучасний підхід до вивчення мови перебуває в полі зору когнітивно-дискурсивного напрямку. У цьому контексті вагомим значення набуває вивчення смислової структури наукового тексту [4]. Важливо визначити роль особистості та вплив її індивідуального стилю на розвиток науки, а також з'ясувати загальні закономірності розвитку науки як соціокультурно й ситуативно зумовленої форми суспільної свідомості. Так, для вивчення наукового тексту є важливим поняття пізнання, що оперує поняттям смислу тексту [9].

Огляд публікацій за темою. Наукові праці Агатангела Кримського ставали об'єктом дослідження багатьох мовознавців. Так, було досліджено його біографію й діяльність у царині сходознавства [1], погляди на історію української мови [13], термінотворчу діяльність і позицію в розбудові української Академії Наук [11]. Приділено увагу також редакторській та лексикографічній роботі [6]. Окремі праці А.Кримського залучалися також до лінгво-текстологічних досліджень [9]. Теорію оцінки активно розробляла Н. Арутюнова у свої працях, напр.: [2].

Виклад матеріалу. Категорія оцінки визначається як сукупність різнорівневих мовних одиниць, які об'єднані оцінною семантикою і виражають позитивне або негативне ставлення автора до змісту мовлення [12]. Важливо зазначити, що оцінка завжди містить суб'єктивний фактор, який взаємодіє із об'єктивним. Оцінка відіграє особливу роль у науковому тексті, бо пов'язана насамперед із ціннісною орієнтацією автора у старому і новому знанні. Таким чином, оцінка регулює засвоєння, систематизацію і трансформацію минулого наукового досвіду, стимулює появу нових наукових ідей і пошук нових результатів, мотивує програму пізнавальних дій науковця, тобто супроводжує наукове знання на всьому шляху його виникнення, розвитку і кристалізації у тексті [12].

Тут розглянемо тексти "Чи важко вивчити правопис з і?" та «Д-р Смаль-Стоцький. Правописна справа». Вони пов'язані із питаннями українського правопису, який має відігравати важливу роль не тільки в унормуванні української мови, а й мовної консолідації Галицької та Наддніпрянської України початку 20 століття. Розглянемо детальніше реалізацію інтелектуальних та нормативних оцінок як таких, що допомагають визначити особливості смислової структури текстів А. Кримського.

Правопис мають вивчати усі незалежно від віку та рангу, але насамперед це стосується школярів. А. Кримський розумів те, наскільки є важливим український правопис як для унормування самої мови, так і для навчання цим нормам школярів. Основними опонентами науковця стають Б. Грінченко та С. Смаль-Стоцький.

Як уже зазначалося, вивчення правописних норм відбувається у навчальних закладах, А. Кримський впевнений, що вивчення правил річ не важка, легка: *«Він каже (Б. Грінченко – прим. В. А.), що це дуже важка річ, а мені думається, що анітрохи не важка»*; *«Адже галицькі й буковинські школярі легко навчаються»*; *«...таким способом школяр зовсім легко навчиться писати і і і»*; *«Отже ж це для вас не тяжка річ»*; *«... і ми не чуємо, щоб це була для них така морока, як для російських школярів буква Ъ»*.

Якщо полеміка А. Кримського із Б. Грінченком розвивається в навчальній (педагогічній) площині, то суперечка зі С. Смаль-Стоцьким стосується розгляду правописних норм із наукової, лінгвістичної точки зору, а також із урахуванням потреб сучасності та актуальності цих правописних норм. Ця суперечка конотується більшим негативом щодо опонента. Так А. Кримський дає оцінку правописним нормам, що їх висуває галицький дослідник, зазначаючи їхню неактуальність, ненормативність щодо сьогодення: *«Д-р Смаль-Стоцький – автор давньої шкільної австро-української граматики, що навчає писати «бояти муть ся» (замість «боятимуться»)...»*; *«І все-ж на деяких неправдивих запевненнях д-ра Смаль-Стоцького спинитися варто»*; *«А вже з педагогічного, шкільного погляду – вбгати згадані дві неоднакові категорії звуків в спільну ортографію це просто злочин»*; *«Друга вимога проф. Смаль-Стоцького належить до тих, які життя вже давно одкинуло»*; *«До запізнених вимог д. Смаль-Стоцького належить і така, щоб ізнов одділяти ся од дієслів»*; *«Ну, та тепер справа з «ся» вже не актуальна»*.

А. Кримський також негативно відгукується про галицькі видання, які друкували твори наддніпрянських письменників відповідно до власних правописних норм: *«Або от згадаймо повість «Люборацькі» покійного А. Свидницького, що попереду вийшла в Галичині, в страшенно перекрученому вигляді проти первопису»; «Я міг-би додати ще й свої спомини про те, як галичани калічили мені мою власну мову»*. Високо оцінює науковець діяльність галицької «Правди», бо вона трималася *«принципа – не заводити якогось сепаратного новопридуманого галицького правопису, а мати один спільно-український – галицька «Правда» трималася, аж доки існувала»*.

Автор наголошував на важливості консолідації українських земель та стверджував, що основою для єдиної літературної мови має стати наддніпрянський діалект, бо: *«для тих далеких східних українців навіть наддніпрянська (тоб-то центральна) мова буває часами тяжка для розуміння»*. Так, заради унормування української мови А. Кримський допускає можливість того, що *«говори повинні принести жертву для других говорів»*.

Науковець вітає рішення галицьких науковців щодо наддніпрянської основи українського правопису: *«І ми, нещодавно, всі змогли прочитати акт великої всеукраїнської національної свідомості галичан – лист од Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові до Наркомпросу У.С.Р.Р. у справі запроєктованого остаточного українського правопису»*.

Ще одна, не менш важлива оцінка, яку варто виділити окремо, є оцінка міри. У текстах А. Кримського вона слугує для вираження згоди/незгоди із думками опонента: *«... та й зовсім згоджуюся з його думками...»; «я до краю пристаю на всі його інакші думки про галицьку правопись»; «а мені думается, що анітрохи не важка»*. Або ж коли хоче підкреслити певне явище, вказати на недоліки у роботі деяких науковців: *«Тільки той з українців, який геть до краю одкинувся б од живого українського ґрунту...»; «Праця д. Шимоновського... анітрохи не вичерпує матеріалу XVI–XVII ст.»; ««Описание събору 1596 року» зовсім не стоїть самітно серед українських літературних пам'ятників XVI–XVII в.»; «Я міг би із наших пам'ятників 17-го віку навести д. Гнатюкові цілу гору всяких виписок...»; «Я анітрохи не вагаюся сказати галичанам»*. Оцінка міри у А. Кримського набуває абсолютного вираження і реалізує крайні, категоричні погляди автора на явище.

Найтипівішим мовним вираженням оцінки у наукових текстах А. Кримського є прикметник, також оцінка може бути виражена прислівниками.

Висновки. Дослідження дало змогу прослідкувати реалізацію категорії оцінки у науковому тексті А. Кримського. Насамперед вона реалізується через інтелектуальні та нормативні підтипи оцінок, адже аналізовані тексти стосуються правописних питань. Таким чином, реалізації категорії оцінки дає змогу визначити особливості авторського мислення, його ставлення до того чи іншого явища, з'ясувати роль особистості у виробленні єдиних правописних норм. Отже, оцінка, насамперед у рецензії, відіграє першорядне значення, бо вказує на ставлення рецензента до рецензованого матеріалу, визначає достовірність знання (фактів), слугує важливим елементом при аргументації,

дає змогу читачеві зробити висновки про актуальність/неактуальність інформації, має змогу впливати на читача емоційно та ін. Категорія оцінки найчастіше виражена прикметниками та прислівниками. Цю особливість можна пояснити тим, що як і прикметник, так і прислівник виражають ознаку предмета або ознаку дії, якості, стан предмета й апіорі містять оцінну семантику. Отже, категорія оцінки стає одним із ключових компонентів при конструюванні полемічного дискурсу.

Література:

1. Агатангел Кримський. Нариси життя і творчості / відп. ред. О. Д. Василюк та ін.; передм. Е. Г. Циганкова та ін. К.: Стило, 2006. 563 с. («Наукова спадщина сходознавців»).
2. Арутюнова Н. Д. Оценка в механизмах жизни и языка // Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999 б. – С. 130-274.
3. Баженова Е. А. Еще раз об оценке в научном тексте / Е. А. Баженова // Стереотипность и творчество в тексте: Межвуз. сб. научн. тр. [Под ред. М. П. Котуровой]. – Пермь, 2003. – Вып. 6. – С. 172–187.
4. Баженова Е. А. Смысловая структура (смысл) текста / Баженова Е. А., Котурова М. П. // СЭСРЯ. – С. 388–392.
5. Баженова Е. А. Научный текст в дискурсивно-стилистическом аспекте / Елена Александровна Баженова // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. Пермь : Изд-во ПГУ, 2009. Вып. 5. С. 24-32.
6. Карпіловська Є. Українська наукова мова в академічному російсько-українському словникові за редакцією А. Кримського та С. Єфремова / Карпіловська Євгенія, Кочерга Ольга, Мейнарович Євген [Електронний ресурс].
Режим доступу :
http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk620/TK_wisnyk620_karpilovs'ka.htm
7. Кримський А. Ю. "Чи важко вивчити правопис з і?" / Агатангел Юхимович Кримський // Зібрання творів у 5 томах. Т. 3. – Київ: Наукова думка, 1973. – С. 245–252.
8. Кримський А. Ю. «Д-р Смаль-Стоцький. Правописна справа» / Агатангел Юхимович Кримський // Записки історично-філологічного відділу, кн. XII, 1927, с. 342-364.
9. Левчук І.П. Мікротема «Недоліки книги в рецензіях Агатангела Кримського» [Електронний ресурс] Режим доступу:
http://esnir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/904/1/Levchuk_Iryna_Mikrotema_Nedoliky_knygy_v_retsenzijah_Agatangela_Krymskogo.pdf.
10. Наєнко Г. М. Засоби авторської рефлексії в полемічному тексті Агатангела Кримського // Science and Education a New Dimension. Philology, V (28), Issue: 115, 2017 – P. 28 – 31. Режим доступу:
http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/fil_v_28_115.pdf
11. Симоненко Л.О. Українознавчі й термінознавчі студії академіка А. Ю. Кримського / Л. О. Симоненко // Термінологічний вісник. – К., 2013. Вип 2 (1),

с. 72-84.

12. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожинной; члены редколлегии: Е.А. Баженова, М.П. Котюрова, А.П. Сквородников. — 2-е изд., испр. и доп. — М. Флинта: Наука, 2006. — 696 с.

13. Тищенко К. А. Історія української мови в науковій концепції А. Ю. Кримського : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Донецьк, 2006. 20 с.

Науковий керівник: д.ф.н. Наєнко Г. М.

Стаття відправлена: 11.06.2017 г.

© Варенюк А. І.

ЦИТ: ua217-096

DOI: 10.21893/2415-7538.2017-06-3-096

Кулаженкова Л. Н.

К ПРОБЛЕМЕ ОТРАЖЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ В УРБАНИСТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

*Московский государственный университет имени М.В.Ломоносова
Факультет иностранных языков и регионоведения
г. Москва, Россия*

Kulazhenkova L. N.

THE PROBLEM OF REFLECTION OF SOCIAL INFORMATION IN URBAN DISCOURSE

*Moscow state University named after M. V. Lomonosov
Faculty of foreign languages and area studies
Moscow, Russia*

Аннотация. Динамика пространства и времени находит свое отражение в жизни города, занимая прочные позиции в языковой картине города. Названия улиц, площадей, бульваров, представляют интерес не только как факты топонимики, они создают семиотическое пространство, наиболее важные "места памяти". В статье рассматриваются особенности мотивации городской топонимики как семиотические, лингвистические и культурные проблемы. Анализ языкового материала основан на описательном методе. Результаты исследования позволяют расширить понимание мотивационного потенциала городской топонимики.

Ключевые слова: семиотика, мотивация, история, культура, престиж, урбанизм.

Abstract: the Dynamics of space and time reflected in the history and current life of the city, gives this concept a strong position in the language picture of the world. The names of streets, squares, boulevards are of interest not only as facts toponymy, they create a semiotic space, the most important "place of memory". The article considers the peculiarities of motivation of the urban toponymy in the light of semiotic, linguistic and cultural problems. Analysis of linguistic material is based on descriptive method. The research results allow to expand the understanding of the motivational potential of the urban toponymy.